

Socialdepartementet

Lise-Lotte Norén, handläggare
08-7000 789
lise-lotte.noren@arvsfonden.se

s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

Arvsfondsdelegationens remissvar på departementspromemorian Utökad målgrupp för Allmänna arvsfonden (DS 2020:9)

Sammanfattning

Arvsfondsdelegationen välkomnar utredningens förslag om att utvidga Allmänna arvsfondens målgrupper till att omfatta äldre personer. Delegationen hyser förhoppningar om att den nya målgruppen kommer att öka såväl allmänhetens intresse som förtroende för Allmänna arvsfonden. I huvudsak tillstyrker delegationen de förslag på ändringar i lagen (1994:243) om Allmänna arvsfonden och förordningen (2004:484) om Allmänna arvsfonden som föreslås i utredningen och instämmer i stort i de bedömningar som görs. I några delar har delegationen avvikande mening och bidrar då med alternativa förslag till lösningar.

Delegationen ser positivt på utredningens förslag om att hela massan av fondens tillgångar beaktas när det utdelningsbara beloppet ska fastställas. Arvsfondsdelegationen föreslår att det utdelningsbara belopp som regeringen årligen beslutar om ska inkludera en marginal. Arvsfondsdelegationen avråder regeringen att hörsamma utredningens förslag om en begränsad tilldelning av bidragsmedel till den nya målgruppen.

Arvsfondsdelegationen ställer sig bakom förslaget att en utvärdering görs. Utvärderingen bör dock genomföras redan efter två år. Den kommer att vara betydelsefull för att se om och hur införandet av den nya målgruppen har påverkat fördelning av medel till fondens övriga målgrupper. Utvärderingen kommer även att kunna undersöka hur en förutbestämd nivå av utdelningsbara medel fungerar.

Vad gäller ikraftträdandet, som utredningen föreslår till 1 januari 2021, vill delegationen framhålla att mer tid för att kunna förbereda verksamheten till en ny målgrupp är nödvändig. Arvsfondsdelegationen föreslår ett ikraftträdande tidigast 1 juli 2021.

Arvsfondsdelegationen

Postadress
Box 2218
103 15 Stockholm

Besök
Kammarkollegiet
Birger Jarlsgatan 16

Telefon
08-7000 800

E-post
info@arvsfonden.se

Webb
www.arvsfonden.se

Synpunkter

Nedan redovisas Arvsfondsdelegationens kommentarer och förslag med hänvisning till respektive avsnitt i utredningen.

6.2 Utvidgad målgrupp

Arvsfondsdelegationen välkomnar utredningens förslag att Allmänna arvsfondens ändamål breddas så att det omfattar att främja verksamhet även till förmån för målgruppen äldre personer. Delegationen anser att den nya målgruppen kan leda till ökat intresse och förtroende för Allmänna arvsfonden. Fondens kapital har vuxit markant under åren. Det finns därför ett utrymme för att fonden kan användas för att främja verksamheter till förmån för ytterligare en målgrupp och därmed bidra till en positiv samhällsutveckling.

Precisering av en utökad målgrupp

Arvsfondsdelegationen instämmer i utredningens förslag på en bred definition av äldre. Att ytterligare snäva in målgruppen kan innebära att bidragsgivningen blir alltför fokuserad på att definiera vilka som inte utgör en målgrupp för fonden. I detta sammanhang vill delegationen betona att bedömningen om stöd till projekt för målgruppen äldre ska göras utifrån samma huvudkriterier (nyskapande och utvecklande, delaktighet samt överlevnad) som gäller för nuvarande tre målgrupper.

En utökad målgrupp påverkar styrningen

Arvsfondsdelegationen bedömer att inga fler prioriterade områden för Arvsfondens styrning behövs. Målgruppen äldre bör kunna inkluderas i flertalet av de tolv områden regeringen angivit i regeringens skrivelse (2019/20:180) Redovisning av fördelning av medel från Allmänna arvsfonden under budgetåret 2019.

Ökat antal ansökningar

Arvsfondsdelegationen delar utredningens bedömning att det kommer att krävas ökade resurser inom kanslifunktionen för att arbeta med fler ansökningar och fler projekt. Med äldre som ny målgrupp kommer Arvsfondsdelegationen och dess kanslistöd att behöva analysera och undersöka i vilka sammanhang denna målgrupp bäst nås. Initialt kommer det att vara mer tidskrävande att arbeta med ärenden som rör äldre, då flera organisationer och samarbetsaktörer som företräder äldre kan vara nya för Arvsfonden.

Arvsfondsdelegationen ser även ett behov av att stärka kompetensen om målgruppen inom kanslifunktionen. Arvsfonden driver i dag en satsning för målgruppen äldre med funktionsnedsättning, *Ålder är inget hinder*. Avsikten är att stimulera till fler nyskapande och utvecklande projekt som bidrar till ökad delaktighet och tillgänglighet i samhället för äldre med funktionsnedsättning. Det arbete som har genomförts inom satsningen, kommer att vara till stor nytta vid ett eventuellt införande av äldre personer som en ny målgrupp för fonden.

6.3 Fondens användning

Arvsfondsdelegationen tillstyrker utredningens förslag om att kravet på att viss del av de medel som har tillfallit Allmänna arvsfonden under året ska läggas till fonden tas bort. Det innebär att hela massan av fondens tillgångar beaktas när det utdelningsbara beloppet ska fastställas.

Regeringen ska, enligt förslaget, få besluta hur stor del av tillgångarna som ska göras tillgänglig för utdelning nästkommande år och i samband med detta ange beräknad nivå för de två därefter följande åren. Kammarkollegiet ska, efter samråd med Arvsfondsdelegationen, varje år lämna ett underlag för regeringens beslut. Arvsfondsdelegationen föreslår att det utdelningsbara belopp som årligen ska beslutas av regeringen inkluderar en marginal, då det finns betydande osäkerheter när det gäller att uppskatta storleken av ett sådant belopp.

Arvsfondsdelegationen vill betona att historiskt sett har nivån på utdelningsbara medel styrt utvecklingen av verksamheten, exempelvis förstärkningar av kanslistödet och ändrade kriterier för lokalstöd. Nivån på utdelningsbara medel har, åtminstone under de senaste tjugo åren, inneburit att delegationen inte har behövt avslå projekt som uppfyller kriterierna för stöd.

Det är dessutom svårt att veta hur stort söktryck en ny målgrupp kommer att ge upphov till. Den föreslagna lagändringen om en ny målgrupp, tillsammans med eventuellt förestående lagändringar utifrån förslagen i utredningen En arvsfond i takt med tiden (SOU 2018:70), kommer sannolikt att leda till ökat antal ansökningar och ökad fördelning ur fonden. Rådande samhällssituation, med coronapandemi och oklar framtida samhällsekonomi, innebär ytterligare svårigheter att bedöma behov och hur det i sin tur påverkar söktryck och bidragsfördelning ur Allmänna arvsfonden. Slutligen bör nämnas att det med tanke på fondens breda målgrupper och den i princip obegränsade bredden vad gäller projektens tema och syften är oerhört svårt att prognosticera ansökningstrycket från civilsamhället varje givet år. Om utdelningsbara medel tar slut under ett år innebär det att ansökningar som uppfyller fondens kriterier inte kan bifallas. Detta är en olycklig konsekvens i sig, med tanke på fondens storlek.

Mot bakgrund av det ovan anförda anser därför Arvsfondsdelegationen att förslaget om utdelningsbara medel, samt den prognos för de två nästkommande år som regeringen beslutar göra tillgängligt för utdelning, även bör innefatta en marginal. Arvsfondsdelegationen bedömer, i enlighet med Kammarkollegiet, att en marginal om 50 procent utöver det uppskattade behovet bör vara tillräcklig för att förebygga de negativa konsekvenser som redovisats ovan.

6.4 Medel för målgruppen äldre personer

Arvsfondsdelegationen invänder mot förslaget att högst en tiondel av det belopp som ska vara tillgängligt för utdelning får fördelas till verksamhet för målgruppen äldre personer.

Arvsfondsdelegationen vill klargöra några framträdande problem med den föreslagna begränsningen.

- Huruvida en projektansökan kommer in i början eller slutet av året kan bli avgörande för om ett projekt får finansiering.
- Det kan uppstå ett kösystem. Ansökningar som uppfyller alla kriterier för finansiering får vänta till nästa år på beslut om pengarna tar slut. Detta leder i sin tur till onödigt och lång väntan på beslut för sökande organisation och därtill ökad administration inom Arvsfondsdelegationens kanslistöd.
- Det leder till en omständlig och svårhanterlig kategorisering av målgruppsstillhörighet för de projekt som har äldre som en av flera målgrupper. Dessa projekt kan även komma att välja bort målgruppen äldre.
- Arvsfondens nuvarande ekonomi är sådan att något behov av att prioritera mellan angelägna ändamål inte är nödvändigt. Under överskådlig tid är det därmed svårt att motivera en begränsning för en ny målgrupp.
- Det kan leda till en uppfattning om att det inte är någon idé att söka pengar för projekt som rör målgruppen, eftersom frågan om det finns medel kvar för Arvsfondsdelegationen att fördela under året blir en ytterligare faktor som kan påverka möjligheten att få tilldelning av medel ur fonden.
- Fondens målgrupper kan uppfattas ha olika värde.

De ovan redovisade problemen med den föreslagna begränsningen redovisas mer utförligt nedan.

En avgränsad pott att fördela till en målgrupp skulle fungera bättre om samtliga ansökningar bereds vid samma tillfälle för att ställa dem mot varandra. I annat fall kan det bli avgörande om en ansökan kommer in i början eller slutet av året, då den avgränsade potten kan förbrukas redan i början av året. Arvsfonden har goda och mångåriga erfarenheter av att arbeta med löpande ansökningstider och flera beslutstillfällen varje år.

Arvsfondsdelegationen vill också framhålla att en i förväg uttalad begränsning av stöd kan leda till att projekt som uppfyller kriterierna inte kan få finansiering från Arvsfonden, eller åtminstone inte kan få finansiering förrän senare, till exempel nästkommande år. Risk finns att det uppstår ett kösystem. Detta leder i sin tur till onödigt och lång väntan på beslut för sökande organisation och därtill ökad administration inom Arvsfondsdelegationens kanslistöd. En längre väntan på beslut kan även leda till försämrade möjligheter att driva projekten som det var tänkt. Det kan få en hämmande effekt på viljan att ansöka om medel ur Allmänna arvsfonden.

Utöver detta vill Arvsfondsdelegationen nämna att en begränsning av utdelningsbara medel till målgruppen äldre personer sannolikt leder till en omständlig och potentiellt godtycklig beräkning av andelen äldre i de projekt som fokuserar på flera av fondens målgrupper. Detta för att möjliggöra beräkningar av hur stor del av projekten som fokuserar på målgruppen äldre. I nuvarande bidragsgivning kategoriseras målgrupp utifrån principen ”huvudfokus” och den kategoriseringen påverkar enbart statistiken. Den ökade betydelsen av målgruppskategorisering skulle leda till en ökad administration inom kanslistödet, men även till att projekt med flera målgrupper väljer att utesluta målgruppen äldre i sina projekt.

Enligt Arvsfondsutredningen finns det organisationer som är tveksamma till eller helt avstår från att söka medel från Allmänna arvsfonden. Det upplevs av vissa vara en omfattande process att genomföra en ansökan och det upplevs som otydligt hur kriteriet nyskapande och utvecklande tillämpas av Arvsfondsdelegationen. Ur detta perspektiv kan en begränsning för en av fondens målgrupper ses som ytterligare en försvårande omständighet inför en ansökan. Det kan till och med uppfattas som att Allmänna arvsfondens målgrupper har olika värde och att de behandlas på

olika sätt. Detta skulle i så fall kunna motverka den positiva inverkan som en ny målgrupp kan komma att ha på Allmänna arvsfondens verksamhet.

Arvsfondsdelegationen avråder från utredningens förslag om en begränsning av medel som kan tilldelas den nya målgruppen. Utredningen nämner uttryckligen att Arvsfondens ekonomi är sådan att något behov av att prioritera mellan angelägna ändamål inte föreligger.

Arvsfondsdelegationen delar denna uppfattning. Det bör dessutom förtydligas att om utdelningsbara medel inkluderar inte bara det uppskattade behovet utan också en marginal om 50 procent, vilket föreslagits ovan, minskar risken avsevärt för de undanträngningseffekter som utredningen lyfter fram. Delegationen vill i detta sammanhang betona betydelsen av den utvärdering som utredningen föreslår ska genomföras efter tre år. Utvärderingen kommer att visa om och hur den nya målgruppen har påverkat fördelning av medel till fondens övriga målgrupper, samt undersöka hur en förutbestämd bidragsnivå att fördela fungerar. Arvsfondsdelegationen föreslår att utvärderingen tidigareläggs, till två år efter ikraftträdandet, och därefter upprepas efter ytterligare ett par år. Arvsfondsdelegationen avser följa upp konsekvenserna av införandet av ny målgrupp löpande och rapportera till regeringen inom ramen för verksamhetsberättelsen.

6.5 Arvsfondsdelegationen

Arvsfondsdelegationen tillstyrker utredningens förslag att när ändamålet för Allmänna arvsfonden breddas ska kvalifikationskraven för Arvsfondsdelegationens ledamöter utökas till att även omfatta god kunskap om den nya målgruppen äldre personer.

6.6 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Delegationen vill framhålla att det behövs mer tid för att kunna förbereda verksamheten till en ny målgrupp än vad utredningens förslag till ikraftträdande den 1 januari 2021 innebär.

Arvsfondsdelegationen föreslår därför ett ikraftträdande tidigast 1 juli 2021.

Detta yttrande har beslutats av Arvsfondsdelegationen efter föredragning av handläggare Lise-Lotte Norén.

För Arvsfondsdelegationen,

Håkan Ceder